

Hans-Henrik Holm:

International politik - personlighedsspaltning eller skeløjethed?

Anmeldelse af Bjarne W. Frederiksen, International politik - teorier og tilgangsvinkler, Samfundsfaglige grundbøger, Gyldendal 1977, kr. 55,-.

"At skrive en teori- og værdipluralistisk lærebog, der både er loyal og kritisk mod forlæggene, er ikke let. Det er som at være en Janus med tre ansigter. Selv om en personlighedsspaltning kan holdes på afstand, løber man i hvert fald en stor risiko for at blive skeløjet. Brugere vil derfor nok kunne finde både fejl og firkantede fremstillinger i bogen. Da den sigter mod opøvelse af kritisk karakteristik og vurdering, må det imidlertid accepteres som noget positivt, hvis sådanne færdigheder også anvendes mod denne bog".

Dette citat er hentet fra forfatterens forord til en ny lærebog i international politik. Den er skrevet til samfundsfagsundervisningen i gymnasiet og tænkt som en afløser af Bjøl, Hansen og Amstrup, Verdenspolitik fra 1968.

Det synes relevant også i dette forum at foretage en vurdering af bøger, der, selv om de mangler videnskabelige ambitioner, siger noget om den måde, hvorpå fremtidige studerende ved dette institut møder faget international politik.

Forfatterens egen karakteristik forekommer mig at være et meget præcist udtryk for problemerne ved denne bog, men hans forhåbning om, at bogen vil anspore eleverne til kritisk vurdering, forekommer mig at være en noget letkøbt legitimering af bogens "fejl og firkantede fremstillinger".

Elevernes evne til kritisk vurdering hænger naturligvis sammen med deres mulighed for at forstå, hvad forfatteren skriver, og her er der givetvis vanskeligheder i vente for de kommende generationer af gymnasieelever. Den benyttede sproglige udtryksform er dels meget ujævn (fra kompleks akademiker terminologi til det rene slang), og dels er den flere steder direkte meningsløse.

Således skriver forfatteren i forbindelse med en kritik af international politik som en factmæssig gennemgang af FN:

"Det er imidlertid vigtigt at gøre sig klart, at factspræsentationen var blandet op med forskellige teorielementer. Lettest erkendeligt forekom teorier forstået som udsagn, der forsøger at

forklare et givent forhold ved hjælp af en årsagsfaktor".

Bogens undertitel er "teorier og tilgangsvinkler" og forsøger at angive bogens koncentration om teori og begrebsplanet. Dette begrundes i den manglende enighed i samfundet om ideologiske spørgsmål, der umuliggør en enighed om beskrivelsen af internationale forhold. Hermed er et af bogens fundamentale problemer antydnet, men lad mig, inden denne diskussion tages op, give en kort oversigt over bogens indhold.

Det første af bogens fire kapitler anvendes til en diskussion af disciplinshistorie, teoribegreb og sondringen mellem analyseniveauer. Resten af bogen er struktureret efter en kombination af niveausondringen, (system, nationalstat og beslutningstager), og det forfatteren kalder tilgangsvinkler. Dette ubestemte begreb skal vel nærmest forstås som de forskellige skoler, der findes inden for international politik.

Kapitel 2 er en behandling af systemniveauet ud fra den traditionelle opdeling efter aktør, struktur, proces og kontekst og indeholder foruden dette en diskussion (under 18 sider) af interdependens, centralitet, magt og polaritet. Kapitlet afsluttes med en definitionsdiskussion, hvor målet er at finde frem til en definition, der er gyldig til alle tider og alle steder. At forfatteren ikke finder nogen af de eksisterende definitioner tilfredsstillende kan på denne baggrund vel næppe undre.

Imperialismeteorierne er det næste hovedemne, og her behandles både de liberalistiske og de marxistiske imperialismeteorier - lige fra et referat af Lenins fem punkter til en diskussion af Emmanuel's "ulige bytte" - hvor der i øvrigt foretages nogle besynderlige sammenligninger med Danmarks situation i det 19. århundrede (p. 103). Til slut i kapitlet fremlægges en teoridefinition, (der er i øvrigt flere af slagsen), der fortjener at blive refereret:

"Uanset ideologisk udgangspunkt bør en teori være konsistent, tage højde for væsentlige logiske sammenhænge, ligesom dens hovedudsagn ikke må modsiges af vort erfaringsmateriale". (p. 106).

Forfatteren fortsætter dog desværre:

"Dette vil dog være vurderinger, (sic) der fuldstændig bryder denne bogs rammer".

Bogens sidste kapitel er en diskussion af udenrigspolitiske handlinger og beslutninger og gennemgår nationale interesser, in-

formationens betydning, perception, massemedier og interesseorganisationer og statsorganers indflydelse på udenrigspolitikken.

Kapitlet er bygget over Allison, *Essence of Decision*, og illustreres ved hjælp af Cuba-krisen. Som en funktion heraf er det også hovedsagelig krisebeslutninger, der diskuteres, og ikke de langt mere relevante dagligdags beslutninger. Grunden hertil er ifølge forfatteren, at dagligdagsbeslutninger besidder en ringere grad af rationalitet end krisebeslutninger, men i øvrigt mener forfatteren at kunne konkludere, at antagelsen om rationalitet er fejlagtig.

Konsekvensen heraf, som forfatteren også selv trækker, er naturligvis, at teorier om international politik er en umulighed. Herom er der naturligvis forskellige opfattelser, men det er nok bl.a. af pædagogiske grunde uheldigt, at der ifølge forfatterens egen teoridefinition snarere er for mange teorier, der tilfredsstiller de af ham opstillede krav.

Begrundelsen for at skrive bogen bliver derfor ikke, at teorierne har nogen udsagnskraft over for virkeligheden, men det at de anvendes og derfor må indgå i den gymnasiale almendannelse, så gymnasisterne kan vægre sig mod manipulation.

Der er således fin overensstemmelse mellem udgangspunkt og konklusion i denne bog, og der gives da også mange gode fremstillinger og referater af de forskellige analyser af international politik i bogen.

Det fundamentale problem ved at vælge en tilgang som den, der er valgt her, er dog, at læseren efterlades med en række referater af forskellige teorier med samt kritikken mod disse teorier. Tilbage bliver indtrykket af en disciplin, der består af fejlagtige teorier baseret på urimelige antagelser, og som er skæmmet af inkonsistenser (dette gælder både for marxismen og den realistiske skole).

Som en introduktion til faget vil den nok naturligt rejse spørgsmålet, at hvis denne fremstilling er korrekt, hvorfor så overhovedet besvære sig med at sætte sig ind i disciplinen.

Forfatterens svar er som antydnet dobbelt: Dels kan man lære ved at være kritisk, og dels har disse teorier en reel funktion ved at være baggrund for de forklaringer, som vi præsenteres for i det daglige.

Det forekommer mig, at denne sidste observation havde været et mere heldigt udgangspunkt for en bog med et sigte som denne. Cuba-krisen, som behandles udførligt, er jo et godt eksempel på teoriens indflydelse på praksis, og diskussionen omkring imperialismeteorierne ville vinde i klarhed ved f.eks. at blive knyttet til debatten om den nye økonomiske verdensorden.

Spørgsmålet er, om læseren med denne bog som udgangspunkt vil være i stand til selv at foretage disse overførsler. Hovedparten af denne bogs publikum vil formentlig have så store vanskeligheder ved overhovedet at forstå, hvad det er, bogen fremstiller, at spørgsmålet slet ikke bliver relevant.

Jeg har undladt at gå ind i de misforståelser og specifikke mangler, som bogen har (som f.eks. et mere end 10 år gammelt talmateriale) og i stedet søgt at vurdere bogen som en helhed. Dele af den vil givetvis kunne anvendes af en dygtig lærer, men som generelt fundament for disciplinen international politik er der stadig behov for en ny lærebog.